

「著作権保護コンテンツ」

the indifference engine  
伊藤計劃  
project itoh

早川書房

「著作権保護コンテンツ」

Переклад з японської: Edwin Hawkes  
Переклад з англійської: [Gwean & Maslinka](#)

Переклад здійснений з метою ознайомлення. Будь-яке комерційне використання заборонене.

Якщо помітили помилку чи якусь невідповідність, просимо повідомляти на імейл [necessaryend@gmail.com](mailto:necessaryend@gmail.com)

Приємного читання!

Ми переступили приблизно через двадцять трупів, розкиданих по червоній глині, і досягли вершини пагорба.

Я уявив на мить, що дивлюся на величезний океан, в якому відбиваються зорі нічного неба. Синьо-чорний краєвид відблискує променями світла.

Насправді я знаю, що дивлюсь не на воду. Ті вогники – люди. Те далеке мерехтіння – люди, які готують, навчаються. То родини, що збираються разом після тривалого дня.

Те світло. Те тепло. Я глибоко вдихаю. Нас окутує їдкий пороховий дим, запах горілої плоті, крові та кишок, лайна та сечі, що витікли з мертвих тіл, – все зливається в одне. На мить здається, що я відчуваю запах живих, який доноситься з блискучої маси світла здалеку.

Я чую диких тварин, які, насторожено тримаючись на безпечній відстані, спостерігають за нами. Вони терпляче чекають, чекають на можливість пожитися понівеченими трупами, недбало розкиданими по землі. Коли білі люди вперше прийшли до нашої країни, вони були шоковані тим, що варто лише на крок вийти за вузькі межі міста, щоб зустріти диких хижаків цього континенту.

– Кроком руш! – кажу я спокійним голосом.

Дехто затримується, іншим не терпиться. Кожен крокує у власному темпі. Немає більше потреби морочитись, щоб іти в ногу.

Гладкі, худі, високі, низькі – всі ми рушаємо. Спускаємося схилом.

Нас зустрічає легкий вітерець, який несе в собі галасливий запах життя, і ми йдемо далі.

\*\*\*

Я згадую той день, коли закінчилася війна. У той момент, коли я почув наказ про припинення вогню, дуло мого АК-47<sup>1</sup> дивилося в голову мого друга.

Ця клята ситуація сталася через жахливий збіг. Раніше того ж дня нам надійшов наказ зачистити табір. Вбити не лише бійців ВФШ та їхнє командування, але також усіх дітей та жінок, навіть вагітних. Наш напад із засідки був успішний, і ми захопили фронтову базу лише ціною п'яťох двохсотих з нашого боку, але потім ми зіштовхнулися з жінками Зема – жінками нашого племені. Ворожі командири утримували жінок щоб гвалтувати їх, коли заманеться.

За ВФШ – Визвольний фронт Шелмікедмуса – воювало плем'я Гоа.

Тому нам і наказали вирізати дівчат разом з усіма іншими. Розпочинати рятувальну місію було ризиковано. Гоа, яким вдалося б втекти, мали б чудову

---

<sup>1</sup> АК-47 – автоматична зброя, розроблена в 1947 році, перша і найпоширеніша модель автомата Калашникова. (тут і далі примітки перекладача)

нагоду говорити про нас усіляке лайно. Що важливіше, якби якась наша дівчина виявилася вагітною, то її дитина була б заплямована кров'ю Гоа. У мене по шкірі бігають мурашки лише від думки про це. Від самої лише думки, що жінки нашого племені могли б мати дітей від Гоа.

Саме так вони і чинять, ми дедалі більше подробиць дізнавалися від нашого командування. Вони забруднюють нас своєю клятою кров'ю, і, якщо так триватиме й далі, не за горами той день, коли вони зітруть плем'я Зема з африканського континенту. Гоа викрадають наших жінок, а тому вони здатні викоринити Зема.

Я здригнувся. Мене нудить лише від однієї думки про Гоа. Розміщені далеко одне від одного потворні очі, великі пласкі носи. Схожі на жаб. Білі люди в Корпусі миру, мабуть, не відрізняють їх від нас. Бісить, сміх та й годі. На цілій Землі немає нічого потворнішого за Гоа. Думаю, я майже упевнений, що ми робимо дівчатам, ув'язненим тут, послугу, вбиваючи їх, – щонайменше, вони помруть, і їхня честь не постраждає, їм не доведеться мучитися від ганьби і народжувати цуценят від виродків Гоа.

Тож згори прийшов наказ убити їх усіх, і тоді-то все й пішло шкереберть.

Ндангу розлучили з його молодшою сестрою декілька років тому, і виявилось, що вона серед тих, кому не пощастило стати полоненими на базі. Нданга дізнався і вирішив знехтувати наказом та визволити її. Але йому не вдалося. Говорять, капітан застрелив її власноруч, хоча мене там не було, і я не бачив того на власні очі. Щойно ми підпалили селище, яке слугувало їм заставою, наш взвод поїхав геть.

Усе лайно виплило на поверхню, коли ми вже зупинилися на безпечній відстані. Ми пили, поповнювали запаси та проводили дебрифінг. Наші командири не гаяли час даремно, розбираючи битву. Чи хтось із наших солдатів не витратив патрони на безцільний вогонь? Чи не було витоку інформації? І наприкінці всіх пунктів дебрифінгу, як грім серед ясного неба, виникло ім'я Нданги.

Капітан поставив Ндангу перед усіма і публічно вилаяв його. Нам сказали, що цей зрадник піддав ризику всю кампанію, і, що важливіше, змовився забруднити родовід Зема. Нданга навіть не намагався виправдатися, пояснивши, що та дівчина була його сестрою. Капітан витряс з мого товариша усе лайно, а потім вказав на мене.

– Він твій друг, – сказав він. – І ти маєш розібратися з ним.

Ось що капітан сказав мені.

– Ти знаєш, що робити? – спитав капітан. Звісно, я знав. З моменту вступу до армії я бачив безліч страт боягузів і зрадників.

Хоча я і відповів ствердно, я ніколи в дійсності не вбивав своїх товаришів, а тим більше, своїх друзів. Нданга вступив до ДАШу приблизно в той самий час, що і я. Ми обидва бачили, як наші села спалили дотла, і, більш того, як наших батьків, матерів, друзів – усіх, кого ми знали до війни, – вбили.

До того моменту, коли він знайшов сестру на базі Гоа, Нданга вважав її загиблою. Усі люди, яких він колись знав, – від народження до початку військової кар'єри – всі померли, зникли з цього світу.

Тим не менш, я підвівся і, тим не менш, я підняв свій автомат, і, тим не менш, я націлив його в голову Нданги. Але усвідомив, моєму пальцю не вистачає сили натиснути на гачок.

Я тремтів. Наче три роки тому, коли вперше вбив людину.

Я ледве пам'ятаю слова капітана, який сказав, що, як не натисну на гачок, то буду страчений разом з Ндангою. Але мене тоді настільки пройняв жах, що я не впевнений, чи дійсно чув ті слова. Кінчики моїх пальців заніміли. Моя впевненість у здатності коли-небудь натиснути на гачок, випаровувалася дуже швидко.

У той самий момент я почув голос солдата здалеку.

– Війна закінчена, – почувся крик. – Центральне командування оголосило про припинення вогню, всім військам наказано повернутися на базу.

Я подивився у бік, звідки лунав голос. Марікі зі зв'язківців махав руками. Війна була закінчена – але я не відчув ані радості, ані полегшення.

Жоден з нас не відчув. Жоден з тридцяти.

Чесно кажучи, жоден з нас в дійсності не знав, як нам реагувати на це повідомлення. Пам'ятаю, ми всі просто стояли, роззявивши рота. Можливо, тому, що було важко згадати наше життя до початку війни. Здавалося, у повітрі застигло німе питання: «І що тепер?». Мабуть, ми просто ніколи не замислювались над тим, чим займатимемось, коли винищимо всіх покидьків Гоа.

Пролунав постріл.

Я обернувся і побачив дим, що піднімався з дула пістолета. Мій погляд попрямував у бік, куди вказував пістолет, і я побачив голову мого товариша. В його лівій скроні з'явилася червонувато-чорна діра, а з правої – текла яскраво-червона маса крові та мізків. Я помітив дещо дивне: очі Нданги, навіть коли він лежав на землі, дивилися прямо на мене. Можливо, це збіг, але відтоді той погляд постійно переслідував мене: «Чому, чому? Чому я повинен був померти?»

– Війна, може, й закінчилася, – сказав капітан, повертаючи пістолет до кобури, – але ми досі в армії, і військових правил ніхто не скасовував. Протокол є протокол.

Перш, ніж відвернутися, капітан зітхнув, і мені здалося, що це зауваження він не стільки адресував до мене, як до трупа Нданги.

\*\*\*

Раніше того ж дня Урядові війська, ВФШ і ДАШ – це ми, Демократичний альянс Шелмікедмуса – домовилися про загальне припинення вогню, укладене за посередництва білих людей з Нідерландів, країни, яка

правила цими землями. А оскільки американці вже давно використовували цю технологію для підтримки безбожного союзу кровних зрадників Зема і поганців Гоа під назвою Урядові війська, для американців стало ганьбою, коли голландці ніби нізвідки з'явилися зі своїм посередництвом у переговорах для укладення швидкового і ефективного тристороннього перемир'я.

Можливо, саме через це у нашій столиці, Небесному місті, розташувалася велика чисельність американських військ. Щоб переконати себе, що вони все-таки були справжніми миротворцями.

Люди юрмилися біля кіосків на відкритому повітрі на перехрестях, і ці дивні чорні машини з причепленими до них літаючими тарілками з гвинтами пливли над головою. Вони не були достатньо великими, щоб вмістити людину всередині, але у той же час могли розвивати велику швидкість. Далі йшли роботи, що повільно пересувалися на тринадцяти ногах, вони виглядали і рухалися наче якісь комахи, але ніде в природі не знайти комаху, таку ж м'язисту і сильну, як вони. Насправді не так вже багато було американців, як здавалося на перший погляд, тобто справжніх американських людей. Так було завжди, навіть під час війни. Принаймні, коли ми воювали проти Урядових військ, що підтримувалися технологією США.

Час від часу Урядові війська відправляли ці машини на бій з нами. Нашим головним ворогом були покидьки з ВФШ, але Урядові війська – Зема і Гоа билися пліч-о-пліч – також були нашим ворогом. Я чув, що колись обставини змусили нас об'єднатися з ними, але підла зрада з їхнього боку поставила хрест на нашій співпраці. У Гоа має бути наявний відділ Урядових військ. Гоа не лише були потворними і звіроподібними, але також і дуже зрадливими, тож, певно, то все було через них. У будь-якому разі, Урядові війська могли випросити, позичити чи вкрати ці напівживі істоти-напівмашини у американців, а значить вони могли перетинати нам шлях цими механічними потворами з мініатюрними гарматами і кулеметами, які рухалися за власною волею і атакували нас разом. Вони рухалися, як живі істоти на своїх тринадцяти ногах, а потім робили маневр на швидкості, доступній лише машинам, опинялися позаду і починали тіснити нас. Я ледь встигав рахувати кількість моїх товаришів, яких було вбито цими машинами.

Нелюди-бандити Гоа, і нелюди-звірі, найняті опортуністськими Урядовими військами. Проти них ми билися, і хіба можна нас звинувачувати в тому, що ми почали вважати себе єдиними нормальними людьми? Якщо ми не переможемо і рішуче не проженемо цих Гоа, наша країна буде втрачена. Мене невпинно засипали подібними переконаннями, і, зрештою, я повірив у це всім серцем – принаймні, вірив на момент закінчення війни.

\*\*\*

– У тебе були важкі часи, – сказав білий лікар, дивлячись на мене з жалем.



Тепер я не мав нічого проти білої людини, але все одно мені хотілося закричати, щоб він не ліз у справи, які його не стосуються.

У будь-якому разі, сталося те, що сталося, і білі лікарі одного дня приїхали до нашої школи і почали одного за одним опитувати всіх так званих проблемних дітей. Я кажу «школи», але насправді то було щось на кшталт супер-пупер інституту, покликаного підготувати нас до дивного нового світу, в якому немає війни. «Будинок посмішок». Жахлива назва, жахливе місце. Дорослі, які керували інститутом, лили нам у вуха стільки лайна, що просто хотілося блювати.

«Війна закінчена», – скажуть вони. «Зникла необхідність воювати і ненавидіти один одного», – скажуть вони. «Тож припиніть ненавидіти Гоа і вчіться вчитися і працювати разом з ними», – скажуть вони.

До бііііііса.

Я – ми – не вбивали Гоа з «необхідності». О, ні. «Необхідність» ніколи не була складовою цього рівняння. Нас не примушували нести важкий хрест під назвою «необхідність». Ні. Сталося так, що ми повністю перетворилися на дітей, які більше нічого не знали і не могли уявити іншого. Вони йшли вбивати нас, тож нам просто потрібно було вбивати їх. Такий був план. Таким був світ. Необхідність, обов'язок, чи щось інше, називайте як хочете, мені байдуже.

Тож інститут. Гоа вільно ходили навколо. Безтурботно ходили ті самі Гоа, які згвалтували і вбили мою матір і сестру, а ми були ситі нісенітницями про те, що нам не слід ненавидіти їх і мститися. Тож одного дня я вирішив, що сприйматиму наших нових інструкторів як машин. Бездушні, бездумні автомати. Зроблено в Америці. Наче гвинти, які ширяли над головою в провулках, або як тринадцятиногі виродки, які переслідували нас, коли ми відступили в печери, щоб врятуватися від бронетехніки. Вони були машинами, які лише на перший погляд здавалися живими, але при детальнішому розгляді виявлялися порожніми всередині.

У мене був кепський настрій. Закінчилися палички кату<sup>2</sup>. Я звик жувати їх на полі бою. Не було жодної іншої дурі. У крайньому випадку ми використовували порох, нюхали його, коли були не в доброму гуморі, але у нас забрали зброю і боєприпаси, тому зараз і пороху не дістати. Вистачило б і щіпки пороху, щоб розвіяти мене. Розвіяти достатньо, щоб ігнорувати покидька Гоа поруч зі мною. Натомість мене переповнювали гнів і розчарування.

У такому стані запроторювати мене до класу разом з купою Гоа і говорити поводитися добре було рецептом катастрофи. Краще б ви наказали мені зірватися і мочити однокласників кулеметом.

Враховуючи ці обставини, важаю, я добре протримався цілий місяць.

Тепер не було жодних сумнівів що ці хлопці атакували села Зема, спалювали їх дотла, вбивали наших людей, гвалтували наших жінок. Інакше їх не було б тут. «Будинок посмішок» призначався лише для колишніх солдатів.

---

<sup>2</sup> Кат – рослина сімейства бересклетові, використовується як легкий наркотик-стимулятор

Якщо вони були Гоа і до того ж солдатами, якось не віриться, що їхні руки не заплямовані кров'ю тисяч вбивств та зґвалтувань.

Тому, коли я побачив у кутку їхню зграю, яка шкірилася та вказувала на мене пальцем, я знав, що час настав.

Я готувався до цього моменту: я завжди носив загострений олівець при собі. Я знав, рано чи пізно цей момент настане, така моя доля. І я не сумнівався.

Коли момент нарешті настав, я себе відпустив.

Мені навіть не потрібно було звідкись брати свою рішучість. Тіло рухалося природно, і я знайшов ціль у вигляді зворотнього боку руки огидного Гоа поблизу мене.

– Понеділок – найгірший день тижня, – сказав я, занурюючи кінчик олівця все глибше і глибше в зяючу криваву рану, – навіть без твоєї мерзеної пики.

Гоа заверещав, мов поросся, але я знав, що він прикидається. Капітан розповів нам достатньо. Гоа геть не відчувають болю.

Так само, як інструктори були подібними до роботів, Гоа теж були усього лиш машинами. Звісно, вони показували всі зовнішні ознаки болю – корчилися в муках, сльози і шмарклі текли по їхнім обличчям – так само, як і в нас, але вони лише прикидалися у спробах маніпулювати нами, змусити нас жаліти їх. Капітан одного разу сказав, що вони у якійсь мірі зомбі. Зрештою, якби покидьки Гоа відчували біль, вони нізащо б не скоїли усе те з нашими батьками, матерями або сестрами. Лише тому, що не відають болю, вони не здатні уявити страждання інших людей, і вбивають, не повівши бровою, – ось що сказав мені капітан. І я вважаю його слова досить переконливими.

– Боляче, так? Звісно, що ні. Я знаю, маленький мерзотнику Гоа! – кричав я, занурюючи кінчик олівця дедалі глибше.

У класі почалася сутичка, і ряд моїх друзів згуртувався біля мене. Я проколював тіло Гоа все далі й далі схожим на ніж олівцем, наносячи йому удари зі смертельною точністю, роблячи все більше й більше дірок у його тілі. Щоб не відставати від нас, Гоа почали збиратися навколо, але без АК це не можна було назвати боєм. Ми штовхалися, пхалися, кричали один на одного. Хоча, коли всі заспокоїлися, виявилось, що жоден з щасливих мешканців «Будинку посмішок» не помер. Наша маленька війна закінчилася без втрат.

«Гадаю, тепер мене виженуть звідси», – подумав я. Цікаво, куди мені податися далі. Небесне місто переповнене дітими-жебраками. Я бачив маленькі висушені трупики, залишені лежати там, де вони померли на вулиці, не здатні знайти для себе жодної їжі. Серед них були і Зема, і Гоа. Рано чи пізно я приєднаюся до них. Люди з «Будинку посмішок» з величчю говорили про день, коли ми «випустимосся», але втримати нас від пізнання суворой реальності, яка чекала нас зовні, вони не могли.

Якби я був солдатом, атакувавши села Гоа, міг би отримати їжу, але наші АК-47 у нас забрали. Навіть коли війна закінчена – чи саме тому, що війна закінчена? – ми поринули у світ страждань та голоду.



Досить дивно, але мене не вигнали з інституту.

Прийшли білі люди. Точніше, вони вже були в школі. Тобто, прибув новий контингент. Вони мали вигляд лікарів. Під'їхало декілька дорогих на вигляд чорних блискучих автомобілів, і з них вийшли чоловіки в яскравих футболках і сонцезахисних окулярах. На боках чорних автівок було велике лого – доволі крутого дизайну, чесно кажучи, – «СМІ».

Я не пам'ятаю ім'я лікаря, який у той момент стояв прямо переді мною, але пам'ятаю, як він казав, що приїхав зцілити наші серця. Тому, скоріше за все, то був саме лікар.

– Що таке «СМІ»? – спитав я, навіть не намагаючись приховати занепокоєність. – Чи маєте ви щось спільне з ВФШ?

– Ні, нічого спільного з ВФШ, синку. Ми також не пов'язані з ДАШом, – спокійно відповів лікар. – Ти був солдатом ДАШу, правильно?

– Що таке «СМІ»? – спитав я знову. Мені не потрібне було його співчуття чи жаль. Я втомився розповідати про своє життя солдата. І мене нудило від цього недбалого, безглузлого співчуття, яке так вільно виражалося людьми, не відавших голоду, і яке не коштувало нічого.

– «СМІ» означає «Combat Medical Instruments.» Це англійська. Якщо перекласти на твою мову, то це означатиме щось на зразок організації, яка допомагає людям з проблемами, від яких вони страждають після війни.

– Так, я говорю англійською. Хоча й простими словами.

– Звісно, ти говориш, синку. Пробач мене. У твоїй справі вказано, що ти хотів стати лікарем? Твої оцінки в школі були найкращими в класі – бачу, ти досить розумний юнак.

Спроба настільки неприховано підлизатися розлютила мене.

– То чим саме займається це СМІ? – запитав я.

– Як я вже сказав, ми допомагаємо солдатам, які постраждали тілом і душею. Ми також прищеплюємо солдатів від тривоги та депресії, роблячи їм маленький укол в серце.

– Укол в серце...

– Правильно. Укол. З технологією, яку ми сьогодні маємо, ми можемо не лише вводити ін'єкції внутрішньовенно. Ми також можемо зробити невеличкий укол прямо в серце.

Лікар подивився мені в очі.

– Незабаром сам дізнаєшся.

Поблажливий ідіот щось недоговорює.

– А чому саме СМІ приїхали сюди? – спитав я.

Коли лікар знову заговорив, його голос був таким же спокійним, але мав нотки гордості і переконаності. Зараз його голос був таким же рішучим, як у нас, коли ми викрикували наші лозунги ДАШ. І я впізнав той блиск у його очах.

– Ми тут, щоб покласти кінець війні в цій країні раз і назавжди.

– Війна вже закінчена, – сказав я.

– Тоді дозволь поставити тобі питання. Чи закінчилася війна для тебе?

Я затнувся. Задумався, чому лікар намагається все розворушити. Тут учителі поводитися з точністю до навпаки. Епоха ненависті закінчена; епоха війни закінчена. Ми не повинні більше нікого ненавидіти. І ми не повинні більше нікого вбивати, – казали вони. Навіть хоча ці дорослі добре знали, що наші життя не були схожі на пікнік у парку, якось їм вдалося переконати себе в тому, що їм лише потрібно повторювати ці банальності знову й знову, мов заїжджену платівку, і все погане якимось магічним чином зникне з нашого життя. Я неодноразово уявляв, як ріжу цих фонтануючих лайном учителів гострим ножом. Але зовні надягав маску – обличчя молодця, стоїчно стримуючи сльози.

– Усі люди тут говорять, що війна закінчилася, – сказав я, сумніваючись у переконливості своїх слів.

– Проте ніхто насправді не вірить у це. Жодним чином не вірить, – продовжив лікар. – То ти зрозумів це для себе лише зараз?

\*\*\*

Можливо, це розстріл Нданги одразу після закінчення війни позбавив мене від ілюзій. Я, пам'ятаю, погоджувався мовчки, беззаперечно, із заявою капітана, що протокол є протокол, і військових законів ніхто не скасовував. Звісно, мене засмутила смерть друга, але ж він ослухався прямого наказу. Незалежно від того, мала продовжитися війна чи ні, його треба було покарати.

Так війна і закінчилася. За п'ять секунд до смерті мого ліпшого друга.

Принаймні, так усі говорили. Війна закінчилася. Але я постійно ставив собі питання: як мені покласти кінець своїй особистій війні?

Я розповім вам, як почалася моя війна.

Я повертався зі школи додому, залишалося пройти дві річки і оминати гору. Переходячи другу річку, я помітив дим, що підіймався над моїм селом. Підійшов ближче, відчув запах. Не звичайний запах козячого посліду, тварин чи рослин, а огидний сморід. Перш, ніж впізнати його, я відкинув рюкзак на узбіччя і побіг до села.

Зупинившись на краю села, побачив будинки, спалені дотла, і трупи, розкидані по землі. Біля колоди, на якій ми рубали дрова, були звалені кінцівки. Відповідальність за все взяв на себе ВФШ. Пізніше я дізнався у подробицях, що саме вони робили, – зрештою, я й сам чинив те саме, тільки по інший бік фронту. Але в той час я не міг навіть уявити, чим була та купа відрубаних рук і ніг, звалених так, ніби з них збиралися розвести багаття.

Охоплений жахом, я кинувся до того місця, де колись стояв мій будинок.

Отже, спочатку була мама. Я не помітив її сорочку, роздертую на шмаття і її обличчя, що опухло від побоїв, бо вона лежала ниць, і з численних ран на спині рясно текла кров. Земля навколо неї ввібрала її і покрилася червоно-чорними плямами. Поряд з нею лежало тіло сестри. Точніше, її труп. Труп моєї розумної маленької Мінни. Її широкий лоб прикрашала дірка від кулі. Варвари

ВФШ неодноразово і безжально використовували її статево незріле тіло в якості сексуальної іграшки. Їй не було навіть і десяти. На відміну від мами, сестра була повністю гола, і сперма все ще витікала з її роздertoї піхви.

Я завмер на місці. То було занадто, щоб повірити у реальність того, що відбулося.

Цікаво, як довго я лежав без свідомості поряд з трупами моєї родини? Однак зрештою моя затуманена свідомість сприйняла чоловічі голоси.

Я все ще не мав уявлення, що сталося. Отямившись я помітив, що мене тримає під руку чоловік у військовій формі.

– Як ти, хлопцю? – спитав він і потім додав: – Пробач, якби ми дісталися сюди раніше, ВФШ не забралися б звідси живими.

Чоловік підтримував мене, коли я, хитаючись, вийшов з будинку, щоб подивитись на випалене село. Мама була мертва. Сестра була мертва. Після того, як відібрали рештки їхньої гідності, і після страждань, яких не має зазнати жодна жінка. Тато теж зник. Без сумнівів, його також убили. У М'тогвея з сусіднього будинку, який допомагав мені з домашньою роботою, і був наче братом, відрубали руки, а груди зрешетили кулями.

Усі, кого я знав, були мертві.

Так я і став солдатом ДАШ. Так я міг впевнитися, що не залишилося жодного з ВФШ.

\*\*\*

– Твоя правда, звісно, було оголошено про припинення вогню, – продовжував білий лікар. – Голландцям вдалося добитися згоди на це ДАШ, ВФШ і Урядових військ. Тепер, ти знаєш, що значить «РДР»?

Я похитав головою.

– Це означає Роззброєння, Демобілізація і Реінтеграція. По суті, мова йде про повернення колишніх солдатів на зразок тебе до нормального життя. Це важлива частина гарантії того, що війна цілком і по-справжньому закінчена.

У мені піднялася жовч. РДР... особливо остання частина. Реінтеграція... інтеграція... Тепер ми повинні уживатися зі сраними Гоа? Від цих слів мене ледве не знудило. Інтеграція... Якщо вже на те пішло, я краще, шаленіючи, візьму АК-47 і покладу якомога більше тих маленьких покидьків, доки поліція мене не прикінчить. Усе ж краще, ніж бути «інтегрованим».

Не помічаючи люті, яка кипіла всередині мене, лікар безтурботно вів далі:

– Так, подивимося. Виведення з експлуатації зброї вже почалося, так? Тобі дали кувалду, щоб ти міг зруйнувати свій АК-47 власноруч, так? А потім тебе звільнили з армії.

– Вигнали. Не звільнили.

– Слухай сюди, синку, ти був не єдиний, кого, як ти висловився, «вигнали» з армії. Солдати були «вигнані» звідусіль, старі та молоді. Зрештою,

твоїй новій країні потрібна лише невелика постійна армія. Це і мається на увазі під демобілізацією. Мирна країна не потребує такої кількості солдатів, до того ж, діти не повинні воювати.

– Не знаю як там у вашій країні, лікарю, – відповів я, – але в нашій країні те, що «має» статися, і те, що стається, – дві різні речі.

– Тоді, – сказав лікар, – гадаю, я тут для того, щоб упевнитися, що те, що «має» статися, насправді стається.

\*\*\*

Нас повезли на автобусі до руїн у центрі Небесного міста, на місці яких колись височів п'ятизірковий готель. Зовні була припаркована американська і шелмікедіанська бронетехніка, над якою майоріли прапори обох країн. Поряд з цими прапорами був ще один із зображенням Землі, загорнутим в кільце з листя, а поруч з ним ще один, з жовтим, кремовим та коричневим янголами, які трималися за руки і утворювали коло навколо Землі.

– Що то за прапор? – вказуючи на нього, спитав я, коли вийшов з автобусу. Лікар, який вийшов одразу за мною, поглянув на нього і відповів:

– Це ЮНІСЕФ. Міжнародна організація захисту дітей у всьому світі.

«Гарну роботу ви тут робите», – подумав я, але вголос нічого не сказав. Я продовжував ставити питання.

– А той, що поруч?

– О, її називають NGO. Це не національна чи міжнародна організація. Більше схожа на громадську організацію тут, щоб спробувати допомогти жителям цієї країни встати на ноги.

– А що з приводу СМІ, в яких перебуваєте ви, лікарю? Хіба у вас немає власного прапору?

– Ні, нас найняло СТБР – скорочено від Світське товариство без розбрату, – пояснив лікар. – І ми потрапили під їхній прапор.

Готель покинули під час війни, і без гостей чи навіть основного персоналу зараз він був у геть занедбаному стані: напівзруйнований остов будівлі з порожнім, тріснутим басейном, який зараз виконував роль гігантського смітцевого бака. Дивлячись на басейн зараз, не вірилось, що він колись був заповнений водою. Наче прямокутний отвір був просто природною частиною ландшафту.

Я й не сподівався, що всередині буде краще. Все виглядало так, ніби ці хлопці розбили тут табір кілька днів тому. Скрізь розкидані картонні коробки. Готель побудований з каменю, як і найкращі будівлі давнини, але зараз це було звалище. Підшви взуття лікаря з кожним кроком гупали по мармуровій підлозі.

– Пробачте за цей безлад, – сказав лікар з нотками вибачення у голосі. – Але три дні тому там була згряя диких собак, яка бігала коридорами і номерами.

– І що з ними сталося тепер? – спитав я, і відповідь змусила мене сміятися.

– Звісно ми позбулися їх. Нам потрібно було зробити це місце безпечним для вас, хлопці.

Безпечним. Яке слово. Донедавна у цій країні не було жодного місця, яке можна було б назвати безпечним.

Загалом зі школи привезли дванадцять осіб, і зараз нас відвели до великої кімнати. Коли я дивився на пошкоджену фреску стіни, уявив, якою гарною була ця кімната лише нещодавно. На фресці був зображений худий хлопець із розпростертими руками, який сяяв, оточений групою чоловіків. Її, напевно, написали християни, які керували країною. Було схоже, що ці чоловіки на фресці стояли біля обіднього столу, але за якоїсь причини вони не зібралися навколо, а швидше, акуратно вишикувалися в лінію по один бік. Я вважаю, кожному своє, але для мене такий спосіб вечеряти видався дивним. Порівняно з ним, наші посиденьки біля багаття з пережовуванням паличок кату здавалися нормальними.

У будь-якому разі, в кімнаті, в якій ми знаходилися зараз, було повно дивних стільців.

Майже як роботи, які використовували американські війська. Вони були зовсім нові, блискучі, і я уявив, що вони готові відростити собі пару ніг і в будь-який момент піти. Однак найдивнішими їхніми частинами були штуковини, схожі на відра, прикріплені до вершин спинок стільців.

– Що це за пристосування, схожі на відра? – спитав я, вказуючи на одну з них.

– Ну, після того, як ми дамо вам маленькі уколи, вам потрібно буде надягти їх ненадовго і подрімати, – пояснив лікар. – Ясна річ, вони абсолютно безпечні.

– Чому нам потрібно надягати їх? – спитав я.

– Це речі, які остаточно припинять вашу війну, – сказав лікар. – Як я раніше говорив, доки ви робите це, ви залишаєтеся частиною програми. Звісно, ви не повернетесь до «Будинку посмішок», але ви зможете продовжувати навчання в іншому інституті неподалік, і після закінчення програми ви виглядатимете добре.

Зрештою, ось чому я був тут; це була пропозиція. Мене і таких же, як я, привезли сюди з «Будинку посмішок». Дітей, які вступили до ДАШу після того, як їхню родину і друзів вбили Гоа. Ми були не єдиними дітьми, які вступили до ДАШу, пам'ятаю, були ще й ті, для кого це був єдиний спосіб набити шлунок. Але жодного з них сьогодні не було з нами в готелі.

– Ви все говорите про ін'єкцію. Що це таке?

– Пам'ятаєш, ми говорили, що зробимо тобі укол в серце? Це він і є.

– Як він працює?



– Як він працює? – лікар нервово засміявся. – Так просто і не поясниш, але я спробую. Ти знаєш, що таке мозок, так? Це частина нас, яка контролює наші думки й почуття.

– Ви коли-небудь бачили мозок, лікарю? – спитав я його.

– Ні. Ну, я спеціаліст з наномашин. Я не нейрохірург.

Наномашина, шманомашина. Я знав лише одне – я бачив достатньо мізків, надивився, що до кінця життя вистачить. Навіть якщо я й ніколи не бачив їх цілими, оскільки вони скрізь були розмазані або розбиті. Яке право має цей чоловік, який навіть ніколи не бачив справжнього мозку, читати мені лекції про те, як він працює?

Лікар продовжував далі, навіть не підозрюючи, яким дурнем він виглядав у моїх очах.

– Щоб бути більш технічним, скажу, що ця процедура називається Geistesgestaltbedeutungseinsatzexistenzlokalisierungsveränderungsausführung<sup>3</sup>.

Однак все, що тобі треба знати, – це те, що ми трошки, гм, змінимо твій мозок, і ти дивитимешся на світ трохи інакше. Ми називаємо це «Засобом усунення відмінностей».

У той час я не сильно замислювався про те, що значить «трохи інакше». Зрештою, я той, хто я є, і важко зрозуміти ідею, що людина може відрізнятись від того, ким вона є.

Мене більше цікавило, чи лише мені здійснять цю процедуру.

– Я ж не буду піддослідним кроликом, правда?

– Ні, взагалі-то. У моїй рідній країні багатьом людям зробили операцію, яка чекає на тебе. Вони всі самі обрали її – це необов'язкова процедура. І навіть тут, в твоїй країні, є декілька дорослих, які пройшли крізь цю операцію і зараз працюють, щоб зробити світ кращим. Розгляньмо, наприклад, мікрофінансування – чи, гадаю, тобі невідомо, що це, так?

– Не зовсім, – відповів я.

– Мікрофінансування – це коли ти позичаєш гроші людям, які потребують невеликий капітал для започаткування власного бізнесу; сіяти гроші, як це іноді називають. Умови кредиту такі, що людина, яка позичає гроші, має повернути їх і ще трохи. Зрештою, позикодавець має право отримати певний прибуток, правильно?

– Гадаю, так, – погодився я.

– Ну, цю доплату ми називаємо «відсотками». NGO, які нас наймають, надають такий тип кредиту людям, які хочуть започаткувати власний бізнес, але NGO пропонує їм вибір. Позичальник може обрати повернути гроші з відсотками, як це робиться зі звичайним кредитом. Або він може обрати укол в серце. Багато людей обирають укол. Наприклад, більшість торговців, яких ти бачив на ринку, вже зробили цю операцію.

---

<sup>3</sup> Geistesgestaltbedeutungseinsatzexistenzlokalisierungsveränderungsausführung – можна приблизно перекласти як «формування душі є здійснення зміни місцезнаходження існування» – нім.



Цього я не знав. Я досі не міг позбутися непевного відчуття, що є в цьому щось неправильне, навіть якщо я і не був першим, кому зроблять операцію. Усе ще відчував, що мене якимось чином дурять.

Тепер лікар звертався до більшості з нас.

– У будь-якому разі, хлопці, раніше закінчимо – раніше поїдете додому, – сказав він, майже вмовляючи нас сісти на стільці.

Що він мав на увазі під «додому»? Ми втратили дім через Гоа багато років тому. Не лише «дім», наші села повністю знищені. Поки тривала війна, я завжди мав компанію. Вона стала моїм домом. Війна стала моїм домом. Однак що тепер? Чи, може, «Будинок посмішок» тепер мав стати моїм домом?

Лікарю цього не зрозуміти. Я проігнорував його слова і прошмигнув на один зі стільців, який виявився на диво зручним. Я вирішив зосередитися на реальності – якщо пройду крізь це, принаймні, буду готовий до нового мабутнього.

\*\*\*

Ми знову переїхали.

Цього разу до будівлі у східній частині міста, на якій висіла вивіска з написом «ПОЧАТОК ДИВНОГО НОВОГО СВІТУ». Ця нова будівля була ближче до житлової зони, і люди по сусідству прийшли подивитися на наш приїзд. Їхні погляди були сповнені цікавості – і ворожості.

Я зітхнув з полегшенням, дізнавшись, що мені не доведеться мати справу з Гоа, з якими я воював. Половина мого класу були хлопці, які воювали на моєму боці у тому інциденті, іншу половину я взагалі не впізнавав. Здавалося, ми всі були одного віку, і я подумав, що інші, ймовірно, брали участь у подібних інцидентах деінде. Однак, сумніваюся, що вони теж використовували олівець.

Дещо здавалося дивним, коли ми увійшли до класу. Наче моє поле зору загорнули в теплу пухнасту ковдру. В той момент я не зрозумів, що трапилось з моїм розумом.

– Я Езгвай, – тихо сказав хлопець, який сидів поряд.

– Що ти зробив, що вони відправили тебе сюди? – спитав я, починаючи знайомство.

На мить він виглядав так, ніби отримав ляпаса, а потім розсміявся.

– То ти у нас не ходиш околяса, так?

– Ми всі тут не дарма – ми порушники порядку. Я так розумію, це стосується і вас, хлопці, – сказав я.

– Туше<sup>4</sup>. Упевнений, ти вже розібрався, але ми щойно приїхали сюди з місця під назвою «Салон відродження другого шансу» на іншому кінці міста, – відповів Езгвай.

– Ви теж колишні солдати?

---

<sup>4</sup> Мається на увазі термін з боротьби - торкання бійця обома лопатками до підлоги, що означає його поразку.

– Так.

– Ага, то ви теж солдати, так? Як я.

Здавалося, в цей момент Езгвай прикусив губу. Ніби він згадав дещо, про що волів би забути.

– Усю мою сім'ю було вбито, – сказав Езгвай. – Маму, тата, бабусю, брата – всіх.

– А що з твоїм селом?

– Гадаю, його теж нема. Воно згоріло вщент, коли я востаннє його бачив. Більшість з нас убили, але я був один з «щасливчиків», яких ув'язнили.

Сирота. Такий же, як я. Він теж бачив, як горів його будинок, бачив купи рук, які мачете Гоа рубали, як дрова. Навряд чи ми були єдиними тут, хто бачив подібні звірства на власні очі, але, здавалося, спільний досвід породжував зв'язок між нами.

– Мою родину також вбили. І в усіх інших у нашому класі теж.

Езгвай кивнув у мовчазному підтвердженні. Нам більше нічого було додати, і розмова перейшла в ніякове мовчання. Не витримавши, я змінив тему.

– Ви теж їздили до того дивного готелю? – спитав я.

– І ви теж? – здавалося, Езгвай був здивований. – Так, нас змусили сидіти з відрами на головах після того, як накачали ліками.

– Знаєш, що вони насправді робили з нами? – спитав я, переходячи на шепіт.

Езгвай похитав головою.

– А ти?

– Ні. Один з лікарів намагався пояснити, але...

– Забув його слова, так?

Я похитав головою.

– Щось на зразок. Там було неймовірно складне іноземне слово. Щось про те, щоб щось відрізати, блокувати або щось змінити, думаю. У мільйон разів складніше, ніж наші заняття тут.

– Цікаво, чи пояснили б це вчителі, якби ми запитали їх, – сказав Езгвай.

– Дійсно, цікаво. У мене відчуття, що вони щось від нас приховують, – сказав я.

Потім до класу зайшла вчителька. Гладка дама в перлинно-білій сорочці з короткими рукавами. «Цікаво, чи її теж згвалтували», – подумав я про себе. Мені якось не вірилось, що лишилося багато жінок в цій країні, не згвалтованих у той чи інший момент війни. Зрештою, я теж гвалтував. Коли ми увірвалися в село Гоа, капітан сказав, що розстріляє мене, якщо відмовлюсь. То що ще мені було робити? Я був страшенно наляканий під час мого першого разу, але коли я зробив це вперше, то зрозумів, що нічого страшного в цьому немає. Якщо тобі треба спорожнити сечовий міхур – мочишся в туалеті, якщ треба спорожнити яйця – гвалтуєш жінку. Так воно відбулося, я зробив те, що було треба.

Але мені було цікаво, з якого племені була ця гладка жінка. Гоа? Чи з нашого, Зема?

І тоді я почав усвідомлювати, що щось не так.

– Доброго дня, панове. Ласкаво прошу до місця, де ви підготуєтеся до нової сторінки у ваших життях, – сказала гладка пані.

Панове. Я озирнувся, оглядаючи всіх присутніх.

– Вам усім була надана нова можливість, – продовжувала товстуха. – Можливість, яка послужить гарну службу для майбутнього нашої країни. Ця нова можливість вже є поширеною практикою в Європі та Америці, і я гарантую вам, вона звільнить вас від кайданів ненависті, які стримують вас.

Її голос був м'яким, ніжним, сповненим оптимізму – в мене аж мурашки побігли по шкірі.

Я нахилився до Езгвая.

– Вони просто не розуміють, так? Тобто, не схоже, що вони знають, через що ми пройшли.

Езгвай придушив сміх.

– Твоя правда, братан. Хоча я бачу, звідки вони прибули. Рано чи пізно нам треба буде відпустити це, або ж ми ніколи не будемо щасливими. Гадаю, інакше ми ніколи не відчуємо миру.

– Як щодо наших матерів та сестер? Вони ніколи не будуть щасливими. Нам теж їх треба відпустити?

– Ні, вони завжди будуть з нами, – сказав Езгвай, на його обличчі раптом відобразилося горе. – І навіть коли я головою розумію, що рано чи пізно нам треба буде забути старі образи, коли я бачу того, кого раніше вважав своїм ворогом... мене переповнює лють. Я відчуваю, що вибухну від ненависті. Але що я можу зробити? У мене більше немає АК-47, і навіть якби й був, якби я вбив когось, мене б посадили за ґрати за вбивство. Тепер вже не ті часи, коли ти міг убивати всіх, кого хотів.

– Можливо, у нас більше і немає автоматів, – відповів я, піднімаючи олівець, який мені дали, – але цей малюк може ще прислужитись. Повір мені, я знаю.

\*\*\*

Ми з Езгваем подружилися.

Ми ставали в чергу за пайком разом і допомагали один одному робити домашнє завдання. Він був хорошим хлопцем, цей Езгвай. Він також мав здоровий глузд і завжди опинявся поруч, щоб заспокоїти мене, коли я засмучувався. Нас можна було назвати протилежностями – можна було б, якби ми обидва не опинилися в армії після того, як наші сім'ї було вбито.

Наші заняття були більш-менш схожими на заняття в «Будинку посмішок», з однією ключовою відмінністю: здавалося, тут вчителі жадають говорити з нами особисто. Тобі подобається тут? Щось дратує тебе останнім часом? Вони засипали нас градом подібних питань. І, здавалося, завжди біля вчителя стояв білий лікар, стукаючи по клавіатурі.

Одного дня Товстуха спитала мене:

– Тож ти можеш сказати мені, чому ти сердишся?

Я кивнув.

– Гадаю, тому що в мене немає паличок кату або пороху.

– Ось у чім річ.

Товстуха співчутливо кивнула. Ніби хотіла показати, що розуміє мій біль. Однак все це ще більше розлютило мене.

Товстуха не звернула на це уваги.

– Ми кличемо ці речі наркотиками. Якби ви продовжували їх вживати, ви б зруйнували свої тіла.

– Однак без них я почуваюся роздратованим, – сказав я.

– А як щодо твоїх друзів? Ти помітив, як хтось із них б'ється? Хтось, хто тобі не подобається? – продовжила Товстуха.

– Битися? – спитав я. – Та ні – чого б це нам битися?

Товстуха і білий лікар презирнулися. Потім вона знову посміхнулася до мене.

– Схоже, ми робимо успіхи.

Вона витерла очі. І тоді я зрозумів, що вона витирала сльози. Схоже, її щось розчулило.

– До того часу, як ви, молоді люди, станете повноцінними дорослими, ця країна знову буде чудовим місцем. Спокійним місцем, де слова «Зема» і «Гоа» будуть нічим іншим, як несуттєвими застарілими ярликами. Хоча зараз може здатися, що ви здатні думати лише про ненависть, це не триватиме довго, лише до того моменту, як ви перетнете фінальний рубіж. Разом ви досліджуватимете нові дивні світи. Хлопці, ви – втілення нашої надії на нове життя. Ми, дорослі, були невинно пошкоджені нашою ненавистю. Але ви інші. Ви зможете покинути це місце і сміливо йти туди, де не ступала нога людини. Ви знайдете нові цивілізації, новий Шелмікедмус.

З цими словами Товстуха піднялася зі свого місця і притиснула мене до своїх пишних грудей у міцних обіймах.

Основне відчуття, яке оволоділо мною тоді, коли моє обличчя було притиснуте до її великих цицьок, було тривожне відчуття, що в її словах щось було неправильним. Я дивувався, звідки взялися ці її мрії і надії. Особисто я бачив забагато і зробив забагато, щоб не очікувати нічого доброго від цього світу.

Я влаштувався в житті в «Дивному новому світі» після операції. Оскільки мені не потрібно було жити пліч-о-пліч з Гоа, зараз усе було набагато простіше. Коли я був у «Будинку посмішок», все, про що я міг думати під час занять, – це про те, як встромлю олівець прямо у товсту яремну вену на шії сволоти Гоа, який сидів біля мене. Атмосфера була надто напружена для лекцій про те, як ми повинні ладнати один з одним, щоб ці лекції мали хоч якийсь ефект. Насправді, вони часто діяли протилежним чином, підігриваючи наші емоції ще більше.

Однак тепер я був частиною спільноти. Безтурботна поведінка Езгвая заспокоювала мене. Езгвай був такий м'який, такий турботливий, такий уважний, що я думав, що для нього було дивом, що він зміг вижити в армії.

Езгвай завжди говорив впевнено. Обдумано. В той час, як більшість солдатів звикли гавкати один на одного, намагаючись перекричати звук пострілів. У результаті, коли поле бою залишилось далеким спогадом, ми весь час продовжувати кричати один на одного у розмовах.

– Так, – просто відповів Езгвай, коли я спитав його, чи він навмисне діє навпаки, говорячи тихо й повільно. – Коли я кричу і випльовую слова так, ніби завтра не існує, то наче повертаюсь на поле бою, і я нічого не можу з цим вдіяти. Тож я вирішив робити свідоме зусилля, щоб весь час говорити спокійно. Сподіваюся, з часом моя манера приживеться.

Незабаром так і сталося. Чи завдяки навмисним зусиллям Езгвая, чи ні, не минуло багато часу, як всі в інституті почали говорити значно спокійніше. Включаючи й мене. Щойно це сталося, для нас стало можливим думати про інститут як про місце, де можна відпочити та розслабитися.

Не лише завдяки цьому; мені було значно легше розслабитися, тому що я не бачив жодного Гоа відтоді, як прибув до «Дивного нового світу». Принаймні, було легше розслабитися до того самого моменту, коли я виявив, що ми живемо в брехні.

– Братан.

Одного дня я стояв у черзі в їдальні, коли Езгвай заговорив до мене. Я стояв там з емальованою мискою, терпляче чекаючи на черговий схвалений державою пайок синтетичного м'яса. Справжнє м'ясо наша спілка не могла собі дозволити. Говорили, що його їдять лише в країнах білих людей. Зрештою, мабуть, вони можуть собі навіть дозволити використовувати кукурудзу і пшеницю в якості палива для машин і літаків. Важко повірити, що можна заправляти машину їжею.

– Що сталося, братан? – відповів я. Потім я помітив, що обличчя Езгвая було якимось дивним. Викривленим, перекрученим, ніби він хотів заплакати і придушував якісь неймовірні почуття.

– Чув, ти брав участь у нальоті на село Мінга, – сказав він.

– Слухай, чого ти раптом питаєш мене про війну? – спитав я. – І хто взагалі тобі це сказав?

Езгвай кинув свою миску і притулив своє обличчя до мого. Я відчував його подих на своїй щоці.

– Занква сказав мені. Занква з твоєї компанії, – сказав він.

Я довгий час воював разом із Занквою. Гадаю, можна було б назвати його товаришем. Він був одним з перших, хто вступив до рукопашної, коли я проколов того покидька Гоа своїм заточеним олівцем, і звісно, він був відправлений сюди разом зі мною.

– Братан. Будь ласка. Скажи мені. Ти брав чи не брав участь у нальоті на Мінгу? – спитав Езгвай.

Я гадки не мав, чому він так поведився.

– Охолонь, друже. Ми говоримо про події трирічної давнини, розумієш?  
– сказав я. – Так, пам'ятаю, те село було ключовою точкою в лініях постачання Гоа. Був бій. Так, я згадав.

Тоді Езгвай замовк, не відриваючи від мене погляду. Він ніби забув, що потрібно дихати. Його очі неприродно розширилися, а зуби скреготали за стисненими губами.

– Село Мінга було моїм домом, – промовив він.

Я не зрозумів. Я подивився в його очі. Як Езгвай міг жити у Мінзі? У Мінзі не було наших полонених...

І тут до мене дійшло. Справжнє значення жахливого, викривленого обличчя Езгвая.

– Езгває... з якого ти племені? – спитав я.

Але я вже знав відповідь. Я знав, чому я не побачив жодного Гоа відтоді, як прибув сюди. З якого племені була Товстуха? Гоа і Зема були різними видами. Гоа були напівлюдьми. Обличчя Гоа повністю відрізнялися від наших, Зема. Чи не так?

Але причина, чому я не бачив Гоа з моменту прибуття сюди, була простою. Я більше не міг відрізнити, хто був Гоа, а хто Зема.

Ось чому я автоматично припустив, що всі тут були Зема, як і я. Мені навіть на думку не спадало поцікавитися, з якого племені були ті чи інші люди. Хибним відчуття безпеки заколисаło мене, і саме тому я припустив, що Езгвай також мав бути Зема.

«Не відповідай на моє питання», – молився я у серці, навіть коли слова вирвалися з моїх губ. Але шляху назад не було.

Езгвай видав неземний крик і накинувся на мене.

Я не встиг зреагувати або вдарити у відповідь. Потилиця врзалася в підлогу, я ледве не знепритомнів. Але на щастя (чи можна це назвати «на щастя»?), мої очі залишалися розплющеними, і я усвідомив, що Езгвай сидить на мені з високо піднятим кулаком.

Його кулак опустився, поховавши себе в моєму обличчі.

Я відчув смак крові в роті. Перш, ніж я отямився від першого удару, я отримав другий, і цього разу кулак врзався в ліву скроню. Мені це нагадало момент, коли капітан пустив кулю в голову Нданги.

– Я народився в Мінзі! – кричав Езгвай крізь сльози. Кулак опустився втретє, розбивши мені ніс. Я почув хрускіт всередині черепа, і за секунду кров потекла з ніздрів. – Ти вбив мою сім'ю!

Ще один удар летів у напрямку правого боку мого обличчя. Цього разу воно буде розбито вщент. «Мені краще поведеться правильно, – подумав я до себе. – Краще спробувати уникнути наступного удару».

– Я Гоа! Чоловік Гоа!



І потім якось мені вдалося підняти праву руку, щоб відвернути кулак і в той же час відштовхнути Езгвая лівою, а також використати всю приховану силу, щоб схопитися на ноги.

Езгвай приземлився на дупу, і я скористався можливістю забратися звідти. У мене не було наміру продовжувати бійку після отриманих ударів, і мені потрібен був час, щоб з'ясувати, що трапилося з моєю головою. Коли я сказав «що трапилося з моєю головою», я говорив зовсім не про те, що кулаки Езгвая щойно зробили. Я подумав, що це пов'язано з моїм перебуванням у зруйнованому готелі, де білі лікарі вкололи мені щось, де я сидів з відром на голові.

– Чому? Чому ти Зема? – пролунав мученицький крик Езгвая, вже здалеку. Моє серце загрубіло. Я не збирався слухати; мені потрібно було повністю заблокувати його голос.

Ведений чимось первісним, я побіг прямо з їдальні, і перш, ніж прийшов до тями, опинився за межами інституту. Я боявся повертатися. Там я не міг відрізнити Зема від Гоа. Не міг відрізнити друга від ворога..

Я просто втратив здоровий глузд. Адже мені навіть не спадало на думку, що не було жодної причин, щоб в зовнішньому світі все було інакше.

\*\*\*

Мені було нікуди піти.

Відтоді, як закінчилася війна і я покинув ДАШ, я опинився фактично прикутим до різних установ, тому в мене не було жодного уявлення про географію міста. Точніше, я не знав про низку вкрай важливих речей: безпечні місця, куди б я міг піти і сховатися, або місця, де я б міг випросити їжу.

До інституту не потрапило багато дітей. Звісно, не лише дітей, а й дорослих. Але діти утворили банди і тинялися нетрями міста. Вони ховали свої АК-47 від очей американських патрулів і, як і під час війни, продавали палички кату.

У цей момент мені здалося найнещасливішою річчю у світі моє «звільнення» з установи, оскільки я не мав можливості приєднатися до однієї з цих банд. Так мені здавалося тоді. Я не знав плану міста, не знав, як воно змінилося після закінчення війни, хто в якому районі мешкав, хто і де промишляв на вулицях. Я геть нічого не знав про дійсно важливі речі.

Іншими словами, я був у дупі.

Коли я копирсався в купі сміття, намагаючись знайти щось корисне, то почув чийсь крик:

– Ти, Зема, лайна шматок!

Не встиг і оком змигнути, як опинився оточеним дітьми. Гадаю, це мали бути сироти Гоа. Я не міг позбавитися думки, якими сповненими енергії й життя вони здавалися.

Тепер, оскільки я провів багато часу в інститутах, мої навички пошуку у смітті сильно поступалися тим, хто мав більше досвіду в цьому. Але це була найменша з моїх проблем. Існувала ієрархія смітників, розкиданих містом. Усі території, контрольовані бандами, клаптики землі, місця для ночівлі і найкращі місця, де можна було знайти соковитий улов, були зайняті. Спершу я цього не знав і ледь не помер, коли намагався наблизитися до місця, яке вже було зайняте Гоа.

Різкі удари. Ноги гатять мені в живіт. Я затримую дихання, і вже кулаки опускаються на мене. Тепер в мене розбита щелепа. Моє обличчя розбите, я відлігаю назад, і вже нога притискає мої груди донизу. Мене кидають на купу сміття.

– Легше, хлопці, легше. Ми псуємо гарну їжу. Викиньте цього шмаркача зі сміття.

Хтось віддає накази. Мене відтягують з купи сміття і кидають на дорогу поряд з нею. І там вони продовжують добряче лупцювати мене.

Хто сказав, що ненависть воєнних часів померла?

Я відчував, що кожен удар, який я отримую, – це розплата за кожну кулю, яку я випустив під час війни. Але як я міг уникнути тих ударів? Я не мав жодної можливості дізнатися, чия це територія, Зема чи Гоа. І в майбутньому також не матиму. Можна було б підходити до банди і питати їх, з якого вони племені, але тоді я мав би шанс п'ятдесят на п'ятдесят бути напівмертвим. Можливо, навіть мертвим.

Для сиріт цього міста війна ще тривала. Вони билися за обноси і недоїдки від «щедрості», проявленої білими людьми і багатіями міста. Вони не стріляли один в одного, щоб захистити свої квартали та джерела живлення, але в іншому нічого не змінилося.

Ти Зема чи Гоа? Тепер це питання було важливішим, ніж будь-коли. Було, якщо ти хотів їсти.

Деякий час я був у такому відчаї, що думав про пограбування магазину, але не мав ані пістолету, ані друзів, які б мені допомогли. У будь-якому разі, я б не зміг визначити, грабую я магазин Гоа чи Зема. Було б неправильно грабувати Зема.

Результатом усього цього було те, що тепер, оскільки я був щасливим володарем мозку, який не міг відрізнити одне плем'я від іншого, я не міг знайти способу дістати харчі і ставав дедалі худішим.

Через деякий час я звик до нового виснаженого стану і міг навіть об'єктивно споглядати його. Я міг відокремити свій лютуючий голод, заштовхати його до задньої частини розуму, де він більше не турбував мене, навіть якщо й гриз мене зсередини. Так, все правильно, мене ніби застрелили у серце. Забрали моє первородне право: здатність будь-кого, народженого в цій країні, миттєво відрізняти Гоа від Зема.

Я лежав на узбіччі дороги, ледь не заслаблий, коли хтось покликав мене.

\*\*\*

– Давно не бачилися.

Я чув голос, який гукав мене, невиразно, далеко-далеко від місця, яке можна було б назвати свідомістю. Хто це? Навіть думати було важко. Зрештою, я згасаю, я ставатиму все менше і менше, доки не перетворююсь на піщинку і потім, нарешті, зникну в нікуди. З цією єдиною думкою, що постійно крутилася в голові, я слабшав останні декілька днів. Навіть підняти повіки для мене було складною задачею. Все здавалося занадто складним – мені вже було майже все одно.

– Агов, чуєш мене?

«Можливо, я не чув», – думав я. Що я чую, що я міг почути? Я вже не знав напевне.

– Понесеш його?

Мене підняли. Вгору, вгору, мов пухнасту хмаринку в небі.

У якийсь момент я лежав на чомусь. М'якішому і приємнішому, ніж поверхня, на якій я перебував раніше.

\*\*\*

– Тобі вже краще? – це був мій колишній капітан. Він простягнув мені миску супу.

Я бачив капітана лише в камуфляжі. Хоча він і був одягнений у такий собі шкіряний піджак, який носили білі чоловіки, я миттєво його впізнав за золотим ланцюгом та іншими цяцьками, які він носив за воєнних часів. Також без змін була відкрита кобура, пристебнута до талії, він в будь-який момент був готовий витягти пістолет і вистрілити.

Велика різниця була в його погляді, поведінці. Він став до незручності м'яким. Наче перетворився на християнського священика.

Я кивнув і взяв миску з супом.

– Знаєш, це не той затверджений урядом синтетичний пайок. А справжні боби і справжнє м'ясо, – сказав капітан.

Я швидко поглинув суп. Декілька днів тому я був на грані голоду, а зараз знаходився на порожньому складі у центрі нетрів та повертався до здорового життя. Ніщо з того, що ми їли в інституті, не смакувало так добре, як цей суп.

Капітан сам обслуговував мене. Коли частина їжі, яку я жадібно їв, пролилася на мене, він акуратно витер її.

– Схоже, в тебе були важкі часи, малий.

Капітан посміхнувся своєю новою святою посмішкою і сумно зітхнув.

– Ось що я скажу. Який сенс у цьому новоспеченому світі, якщо мої хлопці так сильно страждають. Це місто та країна досі у повному безладі. Але я радий, що, принаймні, можу попідкуватися про тебе, малий.

Очі капітана були ніжними, повними батьківської любові. Дивно, але мені згадалася товстуха з «Дивного нового світу». Щедрість духу. Беззаперечна, безумовна любов. Усе тепло і людська доброта, яку я забув, як відчувати, і не міг уявити, що відчую знову.

Однак, незважаючи на цю доброту, я не сумнівався, що знаходився у темному та підозрілому місці.

Поруч тинялося кілька хлопців, які піклувалися про мене останні кілька днів, і я вдивлявся в їхні обличчя, щоб побачити підказку, Гоа вони чи Зема. Нічого не виходило.

Коли капітан спитав мене, як так вийшло, що він знайшов мене напівмертвого від голоду на узбіччі дороги, я розповів йому правду. Що я втік з інституту. Що мені зробили укол в серце.

– Хлопче, хлопче, тобі було важко, – сказав капітан, м'яко поклавши руку мені на плече. – Але тепер усе позаду. Поки ти тут, тобі ніколи не доведеться турбуватися, звідки приходить їжа, або про тупі розбірки між Гоа та Зема.

Мої темні підозри з'явилися знову. Я мав поставити питання, але ледь міг говорити.

– Ви хочете сказати, що тут Гоа, капітане?

– Ну, ну. Схоже, укол в серце дійсно працює, – капітан розсміявся так, ніби ми разом насолоджувалися жартом. У мене стислося серце. – Пам'ятаєш того чоловіка, який приносив тобі їжу і доглядав тебе, поки ти лежав знесилений останні кілька днів? Гоа, колишній солдат. Обличчя в нього насправді Гоа.

Я розлютився. Гоа доглядав мене! Декілька днів! Лють і ненависть переповнювали мене.

– Ходімо зі мною. Я покажу тобі, чим ми тут займаємось.

Капітан поманив мене до дверей. Мені вдалося заспокоїтися, щоб вдихнути трохи повітря і перевести дихання, змушуючи себе охолонути. Я підвівся і пішов за чоловіком, який колись був моїм капітаном.

\*\*\*

Палички кату.

Ми жували їх на полі бою весь час. Завдяки їм наші почуття німіли, і багатьма речами ми просто не переймалися.

Останні декілька днів я видужував у кімнаті, яка скидалася на офіс, але коли вийшов з неї, виявилось, що інша частина складу була гігантською фабрикою з виробництва паличок кату. Підлога була заставлена рядами столів, кожен з яких був робочим місцем для жінок та дітей, які стояли і мовчки працювали. Гоа чи Зема, я не міг сказати. Вони брали зелений порошок, отриманий з висушеного та розмеленого листя, загортали його в папір,

скручували і різали на маленькі палички, які на перший погляд могли здатися звичайними цигарками, але насправді були набагато міцнішими.

– Це все бізнес, – сказав капітан із задоволеною посмішкою на обличчі. – Ми хочемо розширити поле нашої діяльності, але є люди, які прагнуть стати в нас на шляху. Погані люди, які стримують нас. Думаю, це доля, що ми натрапили на тебе. Протягом війни ти був першокласним солдатом. Ти завзято воював за Зема. То як щодо того, щоб воювати за нас?

– Ви маєте на увазі, що хочете, щоб я знову став солдатом? – спитав я.

– Знаєш, це безпечніше, ніж воювати на будь-якій війні!

Капітан поклав свою сильну руку мені на плече.

– На даний момент ми багато заробляємо, тому тобі ніколи не треба буде турбуватися про їжу, і ти матимеш стільки паличок кату, скільки схочеш, можеш навіть брати додому. Така собі надбавка.

Мій колишній капітан став успішним дилером наркотиків. До паличок кату по-дурному звикаєш – щойно ти пожував одну, ти, напевне, захочеш більше, та й симптоми абстиненції були специфічними. Коли ти їх не жував, ти ставав дратівливим і відчував нудоту. І навіть коли ти знав, що вони роблять з тобою, ти все одно жував їх, оскільки це був єдиний спосіб пройти через війну. Вони стали необхідністю, а не розкішшю. Причина, чому у мене постійно був кепський настрій в інституті, полягала в тому, що я жадав паличок кату всім серцем і душею – і тілом.

Під час війни ми під зав'язку накачувались наркотиком. Ми жували перед боєм, ми жували після бою, ми жували двадцять чотири години на добу сім днів на тиждень. Коли в нас закінчувалося листя, ми вживали порох на заміну. Гидота. В нормальних умовах ми б його нізащо не нюхали, але тоді нам потрібне було сурогатне задоволення.

Війна закінчилася, і нас, солдатів, відпустили. Це означало, що всі солдати, які самі прив'язалися до наркотика, або яким нав'язали залежність, були зненацька відрізані від джерела залежності. В одну мить палички кату перетворилися з життєво важливого раціону для повсякденного функціонування на розкішну ваду. Смішно, як в один момент неважливе може перетворитися на суттєве, залежно від того, в який бік дме вітер.

– Звичайно, неосвічені білі дурні намагаються тиснути на новий уряд, щоб заборонити цей кат, – сказав капітан. Тепер він був жвавий, ніби грав роль у виставі. – Але факт, що це місце переповнене людьми, які потребують паличок кату, які покладаються на них. Новий уряд не дасть їм те, чого вони хочуть. Вони занадто занепокоєні, що скажуть білі люди. Ось до чого ми дійшли. Думай про нашу роботу, як про різновид громадської служби.

Я поглянув на обличчя людей, які працювали в цеху. Гоа? Зема? Я підійшов до однієї з жінок і дивився прямо на її обличчя. Нічого. Я просто не міг сказати, хто вона.

– Хочеш дізнатися хто ця жінка? Вона Гоа. Цінний член нашого колективу. Частина нашої родини, – сказав мені капітан. Я подивився на неї

знову, намагаючись відчути хоча б натяк на підказку, яка допоможе дізнатися, Гоа вона чи Зема: її зниці, ніс, лоб, товщина губ. Я дивився і дивився. Можливо, вона відчула себе незручно, не впевнений, але раптом вона без попередження повернулася до мене і відповіла на питання, яке я навіть не ставив.

– Я рада, що знайшла це місце, – сказала вона з посмішкою, ні на мить не відриваючись від роботи. – У мене гідний заробіток, тому я можу добре прогодувати свою сім'ю. Пан Ентолех – прекрасний джентльмен, він добре піклується про всіх своїх робітників. Одного разу мій хлопчик лежав у ліжку з високою температурою, і, коли пан Ентолех почув про це, він приніс хлопчику ліки. Він прийшов сам. Особисто! Прямо до мого будинку, незважаючи на те, що я Гоа!

– Урешті-решт, ми тут всі разом, – сказав капітан. – Це найменше, що я міг зробити для одного з моїх кращих працівників.

Він говорив спокійно і, очевидно, з непохитною впевненістю.

Пан Ентолех. Я усвідомив, що до сьогодні ніколи не чув імені капітана. Під час війни ми завжди називали офіцерів за званням.

Чоловік, який наказував нашій компанії дітей під час війни, говорячи нам вбити ту особу і спалити дотла те село, зараз брав участь у масових вбивствах, продаючи у великих обсягах палички кату. Але не це мене хвилювало. Можливо, палички кату були нелегальними, але існувало багато людей, які потребували і хотіли їх. До того ж, чхати на закон білих людей і їхній уряд холопів. Ні, мене хвилювало інше. Той факт, що для мене війна ще не закінчилася.

– Але, але... тут Гоа! – я не міг втриматися, щоб не бовкнути це.

Капітан Ентолех театралью похитав головою.

– Війна скінчилася, малий. Щоб вести бізнес, нам усім треба жити в мирі. Спробуй колись поговорити з одним із хлопців Гоа. Ти побачиш, що вони розуміють тебе. Річ у тім, що немає жодної справжньої різниці між ними і нами.

Немає ніякої справжньої різниці між ними і нами.

Ці слова глибоко вразили мене. Я пам'ятаю, як капітан кричав нам перед нападом на село Мінга, перед незліченними набігами на села Гоа:

– Вони відрізняються від нас. Вони не люди. Вбивайте, вбивайте, вбивайте їх усіх.

Потім він давав нам стрімкого ляпаса по дупі, відправляючи у самісіньке пекло.

– Але ми з давніх-давен воювали з Гоа! Саме ви, капітане, розповіли мені про всі ті звірства, які чинили Гоа ще до мого народження!

Ентолех похитав головою, немов потураючи вередливій дитині.

– Я робив те, що мав робити, щоб змусити вас воювати.

– Капітане, ви говорите, що брехали нам?

Ентолех насупився.



– Ні. Я не брехав вам. Те, що вам розповідали, – все правда. З точки зору ДАШ. Людям потрібно знати, чому вони воюють і за що вони воюють.

– То ви придумали цю брехливу історію лише для того, щоб втягнути нас у вашу кляту війну! – перейшов я на крик. Чоловік навпроти мене та всі дорослі отруїли мені розум, змусивши виконувати для них брудну роботу, обвівши мене навколо пальця. Ми з друзями потрапили на гачок: мої друзі, які всі загинули в бою.

– Як я сказав, це не було брехнею.

Чоловік, який колись був моїм капітаном, підвищив голос і потер очі кінчиками пальців, ніби йому тепер було важко говорити.

– Ти повинен зрозуміти, що жоден з нас не мав уявлення про історію між нами до початку війни. Ані ми, Зема, ані Гоа. Доки не почалася війна, ніхто не дбав про те, яку історію їхнє плем'я має чи не має приймати. Лише коли ми побудували загальне уявлення історії, Зема почали ненавидіти Гоа. І навпаки. Історія – лише фон для закріплення війн, ні більше, ні менше. Війни не починаються через історію, але потрібна історія, щоб почати війну. Потрібен привід для боротьби, для знаходження способу, хоч і незначного, відрізяти себе від іншого боку. І не лише історія. Те саме діє і для країн. Навіть такі відмінності, як між Зема і Гоа, – штучні концепції. Можеш прийти до логічного висновку – навіть відмінності між «ти» і «я» існують лише для того, щоб зробити війну можливою. Подумай про це. Щоб вбивати один одного, потрібно, щоб ця «особа» відрізнялася від тієї «особи». Війни починаються, тому що «ти» і «я» ненавидять один одного. О ні, не так. Краще сказати, що сама ідея «я» існує виключно для того, щоб жити війну.

– Думаєте, ваша гарна клята промова все виправить? – кричав я на нього, намагаючись подолати його лайно.

Усі робітники фабрики, які хвилину тому були поглинені виконанням своєї норми, зупинилися і нишком дивилися на нас.

– Не виправить, не виправить. І ви це знаєте, капітане. Ви тільки і торочите, що придумали якусь хрін, щоб змусити нас убивати одне одного.

Я відстоював свою точку зору. Зараз я грав роль впертої дитини, яка відмовлялася слухати, що їй кажуть. Я не розумів жодного речення з промови цього чоловіка. «Я» і «ти» існують лише для того, щоб ми воювали один з одним? Це було божевіллям... Я ніколи не воював з мамою. Зовсім трохи з сестрою. Звичайно, я сперечався з татом весь час, але це точно не можна було назвати війною у повному сенсі цього слова.

– Добре, гаразд. Знаєш, що? Покінчімо з цим. Твоя взяла, – Ентолех говорив так, наче сперечався сам із собою, але потім продовжив: – Тож зроби мені послугу, малий, і припини валити все на Гоа, припини бити і нападати на них щоразу, коли ти бачиш їх, припини гніватися на них або звинувачувати їх у всьому. Краще звинувачуй мене. Просто пам'ятай: ми, Зема, говоримо тією ж мовою, що й вони; їмо ту саму їжу. Ми лише виглядаємо трохи інакше, от і все. Просто продовжуй говорити собі, що все, що ви дізналися від нас, було

брехнею, і ти побачиш, що більше немає жодної логічної причини ненавидіти їх. Набагато важливіше рухатися далі і сконцентруватися на виживанні в цьому новому світі. Працювати пліч-о-пліч задля кращого майбутнього, якщо це буде потрібно.

Припинити ненавидіти їх? Чоловік, який колись був моїм капітаном, зараз видав таке лайно, що я стояв мов укопаний в німому здивуванні.

Невже цей чоловік дійсно думає, що ми ненавиділи Гоа, тому що нам «слід було», тому що ми мали якусь логічну причину? Клята нісенітниця. Причина, за якої я ненавидів Гоа, ненавидів усі ці роки і продовжуватиму ненавидіти їх, полягала в тому, що інакше я просто не міг. Вони вбили мою сім'ю, маму, сестру, тата, і не було іншого способу жити, окрім як ненавидіти їх. Питання про те, що мені «слід» чи «не слід» робити взагалі ніколи не входило в рівняння. Якщо необхідно лише вирішити, що мені «слід» робити, чому я мав вирішувати це зараз?

Однак більше за все, річ, яка була найсмійнішою і найдовбанутішою, – це те, що цей чоловік говорив, точно як товста сучка в інституті. Чоловік, який безжально і без розбору мочив дітей і жінок на полі бою, тепер фонтанував точно таким же банальним лайном, як і вона. «Працювати пліч-о-пліч задля кращого майбутнього», щоб його.

Я розглядав чоловіка переді мною. Мені було достатньо дотягнутися до його кобури і витягти пістолет. Пістолет, покритим гравіюванням, яке не несло практичної користі, однак виглядало круто...

Все, що мені було потрібно, – взяти пістолет, витягнути його і пристрелити капітана. Я зрозумів, що можу це зробити, – але тоді ж до мене дійшло, що в мене не залишилось жодного бажання вбивати. Звісно, кров вдарила мені в голову хвилину назад, але зараз я заспокоївся, коли зрозумів, якою незначно плямою лайна був цей чоловік у великій схемі речей.

До того ж, якби я пристрелив його, мене б рознесли на шматки охоронці, які патрулювали периметр. Він цього не вартий.

– Мені дійсно шкода, капітане, – чесно сказав я, – але не думаю, що після всього я зможу лишитися тут.

\*\*\*

Повернувшись до життя на вулиці, я безцільно блукав містом, піклуючись лише про уникання місць, які належали тим чи іншим угрупованням. У мене промайнула думка повернутися до інституту, але ідея проводити час в оточенні людей, про яких я не мав уявлення, Гоа вони чи Зема, була нестерпною.

Через декілька таких днів моє тіло повернулось до колишньої комплекції. Ребра проступали через шкіру. Суглоби боліли, і я відчував слабкість по всьому тілу. «Гадаю, це кінець, тепер я ще більше схудну», – думав я, петляючи до центра Небесного міста.

Обличчя, обличчя, обличчя, білі очі, які дивляться на мене. Гоа? Чи Зема? Звісно, я не міг відповісти на це питання. Діти припиняли жебракувати, коли я проходив повз. Дивились на мене, перевіряли, хто це вдерся на їхню територію.

Якби я почав шукати їжу чи просити милостиню тут, за мить був би оточений і лінчований. Я помирав від голоду, від спраги, марнів під жорстоким сонцем. Місто не давало мені ані прихистку, ані розради, ані їжі. Я був нулем, примарною постаттю. І я не єдиний такий привид у цьому місті.

Потім я наштовхнувся на щось.

– Дивись, куди йдеш, малий.

Чоловік, якому належав голос, мав пістолет і носив бронежилет, прикрашений кишнями. Американський солдат.

Від удару я оступився назад. Я намагався зловити рівновагу, але ослаблі ноги не тримали мене. Коліна зігнулися, мов папір. Мабуть, виглядало жалюгідно, коли я зігнувся і приземлився на дупу.

– Господи Ісусе, малий. Поглянь-но на себе. З тобою все гаразд?

Американський солдат допоміг мені підвестися. Він справді був крутим у своєму камуфляжі, бронежилеті і з великим пістолетом. Взіреть солдату. «Хотів би я мати це все тоді, коли воював», – промайнула думка. Цей вид крутоти відрізнявся від різьбленого пістолета капітана. Найновіший. Найкращий. Солдат допоміг мені встати, але знадобився деякий час, щоб знайти опору; ось, що відбувається, коли в тебе так мало сил.

– Вибачте, я просто не їв декілька днів, – сказав я чи, швидше, намагався сказати – я уявлення не мав, чи мої пересохлі голосові зв'язки могли видавати слова.

– Не бійся, малий. Візьми, – сказав американський солдат і простягнув мені плитку шоколаду. «ПЕРШИЙ УДАР» було написано на пластиковій обгортці. Круто. Американець також дав мені попити зі своєї фляги, повної води. Я пив жадібно. Так само, як коли був у схованці капітана. Немов пес, на якого я перетворився.

Я помітив злі погляди дітей, яким належала ця територія, але проти американського солдата вони нічого не могли вдіяти.

– Я маю вибратися звідси, – благав я солдата. Мені потрібно було, щоб він забрав мене з цього місця, бо варто йому піти, і я стану легкою здобичю.

– Чому, малий?

Я пояснив, що мені не дозволено тут жебракувати, а потім уся моя історія полилася сама по собі. Я вже розповідав її до зустрічі з капітаном Ентоlexом, тож знав, що до чого. Цього разу я міг розповідати навіть упевненіше.

Здається, американець зрозумів. Він супроводив мене звідти.

Ми опинилися біля його казарми і сіли поруч. Я з ентузіазмом накинувся на цукерки і воду. Солдат спитав, як мене звать, і я назвав йому своє ім'я.

– Я Вільямс, – представився він у відповідь. – СМІ також дещо зробили з моїм мозком. Воно позбавляє мене стресу, коли я в бою або після повернення додому. Звісно, деяким хлопцям не подобається таке втручання. Щодо мене, ну, не те, щоб я був схилений на цьому, але розумію, чому вони це роблять. Мабуть, гарна річ для балансу.

Моя рука, яка тримала цукерку, зупинилася у повітрі. То в мозок цього хлопця теж втрутилися лікарі?

– Як саме? – спитав я. По одному вигляду людини не скажеш, що за «укол в серце» вона отримала. Це ж не втрата ноги чи ока.

– Ну, що ж, подивимось. Перш, ніж іти в бій, я отримую маленький укол, який усуває почуття болю. Він впливає на мій мозок. Тепер, якщо цей укол справді усуває почуття болю взагалі, тоді, якщо ти отримаєш кулю, то навіть не помітиш, що тебе поранено. Ти можеш стекти кров'ю від незначної рани та померти.

Я кивнув.

– То ось що відбувається, – сказав Вільямс. – Коли куля влучає в тебе, мозок реєструє, що тебе поранено – як би це сказати – це щось на зразок «знання» того, що ти знаєш про події у книзі, яку ти читаєш, чи розмову, яку ведеш. Ти розумієш і знаєш, ти обробляєш цю інформацію, але не поринаєш в агонію. Ось для чого нам роблять ін'єкції.

– То ви знаєте, що вам боляче, але не відчуваєте болю, – сказав я.

– Саме так, малий. А ти швидко розумієш. Куди швидше, ніж я. Мені знадобилося майже два місяці, щоб втямити це.

Американець говорив із серйозним виразом обличчя. Жодного натяку на посмішку. Здавалося дивним, що він може говорити про це з такою клінічною відстороненістю, з повною відсутністю емоцій.

Я подумав про слова Вільямса. Якщо американська магія була здатна на такі дивні речі, їм, мабуть, було просто зробити так, щоб мій розум не бачив більше різниці між Гоа і Зема. Я досі міг розрізняти лише окремі обличчя. Хто є хто? Просто, коли я бачив когось вперше, я не міг сказати, Гоа він чи Зема – і це все. Найприродніша річ у світі для кожного, хто народився і виріс у цій країні, а я її більше не мав.

Саме це вони і мали на увазі під «усуненням відмінностей»?

Божевілья. Вони дійсно думали, що якщо приберуть об'єкт моєї ненависті, ненависть просто зникне? Що світ якимось чином раптом стане мирним місцем? Хто до такого додумався? Новий уряд? Американці? Наші вчителі? У кого виникла думка, що це вирішить усі проблеми?

– NGO, – сказав Вільямс. – Маю на увазі, це вони стоять за програмами зміни розуму. На даний момент це популярний спосіб мислення в Європі та Америці. Ідея полягає в тому, що світові потрібно, щоб люди припинили ставитися до різних рас по-різному, і тоді ми матимемо ідеальний світ гармонії і рівності. І щойно люди повірять у цю ідею всім серцем, вони робитимуть все, щоб втілити цю ідеологію в реальність.

– Чи були війни між племенами у вашій країні, пане? – спитав я.

– Ні, ні, нічого настільки радикального не було. Однак є ще багато людей, які скажуть, що не всю низькорівневу дискримінацію викорінили. І зазвичай ці люди пропонують хірургію психіки. І таким чином можуть зробити заяву світові. Сказати нам, що вони неупереджені – і носитися з цим фактом, мов зі знаком пошани. І це працює. Воно допомагає тим людям пробитися в житті, отримати підвищення на роботі. Принаймні, у деяких компаніях. Ці люди застрягли у своєму стихійному волонтерстві у недільні дні, вони релігійно сортують сміття і переробляють його, регулярно відвідують щомісячні консультації, з ентузіазмом беруть участь у споживчих фокус-групах і в дебатах соціального прогресу дня, ретельно зберігаючи при цьому записи своїх соціальних чеснот, так, щоб при першій-ліпшій нагоді вимахуватися повноваженнями взірцевих громадян.

Не дивно, що саме ті люди з найбільшим ентузіазмом просувають ідею зміни людського мозку, щоб ніхто більше не міг побачити різницю між расами. Це стало практично обов'язковою умовою, щоб стати «гарною людиною», якій суспільство може довіряти. І я гадаю, якийсь розумник десь у якійсь NGO додумався до того, щоб такого роду соціальна інженерія була прийнята і запроваджена в іншій країні, де різні племена вбивають одне одного. Бо вважав, що таким чином буде досягнуто мир.

Я не розумів і половини того, що він казав, але одне я втямив точно: враховуючи всі обставини, рідна країна цього чоловіка, була куди безпечнішою, порівняно з нашою. Повинна бути, оскільки люди в ній мали час перейматися, проводити чи не проводити операцію, яка позбавить їх можливості розрізняти раси.

Спробували б вони у війні не відрізняти Зема від Гоа. Одразу б померли, і оком не змигнули б.

– Так, моя країна навряд чи буде таким театром війни, як твоя останні роки, – сказав Вільямс так, ніби вибачався за свої слова. – Вибач за відвертість.

– То що дає вам право приходити до нас і насаджувати нам свої цінності? – спитав я його. – Тут територія війни. Не мати можливості розрізнити Зема і Гоа означає смерть.

– Однак війна закінчилась, – відповів американець з відтінком сумніву у голосі. – Ми поклали їй край.

Я хотів закричати на нього – не лише, щоб сказати, що це голландці, а не ви, нахабні американці, закінчили війну, а й прокричати, що для мене війна не закінчилась, – та я розумів усю безглуздість такого вчинку. Зрештою, ми лише робили те, що президент тієї країни білих людей казав нам робити. Забудьте свою ненависть. Пробачте злочини тих, хто вбив вашу сім'ю. Ось до чого насправді нас примушували: жоден Гоа не був притягнутий до відповідальності за злочини, і вони всі вели свої справи у Небесному місті, ніби нічого й не сталося.



Звісно, тепер усі хочуть миру. Вірите чи ні. Я й сам не особливо насолоджувався війною – насправді, взагалі не відчував жодної насолоди. Але лише одне міг сказати, коли білі люди прийшли на твою землю і сказали, що треба пробачити людей, які згвалтували твою сестру перш, ніж убити її. Це слова: «До бііііііса вас».

Я подякував солдатку за їжу, попрощався і пішов геть. Невдовзі я обернувся і побачив одного з цих гвинтів, що літав прямо над головою американця. Страшенно розумна і страшенно бездушна машина обстежувала землю під собою, з камерою і кулеметом напоготові.

\*\*\*

Потрібно було щось робити з хаосом у голові.

Я перетнув Небесне місто, прямуючи до «Дивного нового світу». Дорогою я спіймав себе на думці, що вже звук до реальності, в якій не міг визначити расу людей, повз яких проходив. Я подумав про своє оточення як про частину сну і сфокусував увагу на ступнях. Вони стали для мене цілим світом, єдиною реальністю. Піщинки під ногами. Біль від порізу об гострий камінь.

Я відчував біль, смакував його, так само, як смакував відчуття піску, і так під кінець дня я повернувся до «Дивного нового світу».

– Є хто вдома? – прокричав я.

«Дивний новий світ» був обгорілою, почорнілою оболонкою. З обгорілими стінами та розтросченими дверима.

Саме видовище не було для мене новим. Я бачив таке незліченну кількість разів. У селах, на які я здійснював нальоти. Коли напали на моє село. Всі вони були схожі на цей вигляд. Єдиною різницею була відсутність відірваних кінцівок і роздітих догола та осквернених трупів, розкиданих по землі. В іншому все було схоже – розбризкана кров і ознаки того, що тут усе пошматовано мачете або чимось гострим.

– Це ти, Ензо? Ти вирішив повернутися?

Я обернувся поглянути, звідки лунав цей голос. Це була товстуха, моя стара вчителька. Вона виглядала напівмертвою.

– Що тут сталося? – спитав я.

– Це було жахливо, – сказала вона здавленим голосом та впала на купу сміття на підлозі. – Стався бунт. Знаєш, як-то кажуть: підозра породжує підозру. Ну, саме це тут і трапилось. Після випадку з тобою, коли ти утік, майже щодня ставалися подібні інциденти. Ставало дедалі гірше, і перш, ніж ми дізналися, що відбувається, Езгваю вдалося дістати мачете і таємно пронести його сюди. Все інше можеш уявити сам...

Вона вказала в бік однієї зі стін, і коли я подивився туди, то побачив мачете, міцно врізане в неї. Воно глибоко засіло в дерев'яній поверхні, від точки контакту стіною йшла довга тріщина.



Езгвай зробив це? М'який Езгвай? Я відмовлявся вірити – не міг в це повірити, – але потім згадав вираз його обличчя, коли він наскочив на мене. То був солдат Гоа, який вбивав безліч разів і вбиватиме знову. В дійсності такий самий, як і я. Мов відображення в дзеркалі.

– Чому б вам просто не виправити наші голови, щоб усе повернулося до колишнього стану? Напевно, це вирішило б усі ваші проблеми? – спитав я.

На обличчі товстухи промайнула крива посмішка.

– Ти дійсно хочеш повернутися до того, що було раніше? До всієї тієї ненависті?

Цього разу настала моя черга посміхнутися.

– Невже ви думаєте, що варто лише трохи задурити нам розум, і ми припинимо ненавидіти один одного?

– Ні, – відповіла Товстуха, – але якщо ми повернемо все до колишнього стану, скільки часу мине перш, ніж з'явиться нова лінія фронту? Між нами і ними? Тоді ви почнете вбивати всіх на іншому боці. Знаєш, що я думаю про все це? До біііііііса!

Заждїть секундочку. Хїба це не мої слова?

Я зрозумів, що товста жінка переді мною потрапила до тієї ж пастки, що і я. Вона жила з ілюзією, що їй просто треба було пускати пил нам в очі, і мир настане сам собою. Ілюзія того, що лише потрібно прибрати ярлики «Гоа» і «Зема», і люди припинять ненавидіти одне одного. Її «До біііііііііса!» було неминучою, вкрай неприємною відповіддю на крах ілюзій, які розлетілися на мільйон крихтних уламків.

– У будь-якому разі, всі білі люди евакуювалися, – продовжувала вона. – NGO, які вели цей проект, були втягнуті у скандал у своїй рідній країні. Перш, ніж ми дізналися, що сталося, спонсорів забрали, і програму повністю було згорнуто. Очевидно, NGO збирається «розглянути її параметри» у своїй безпечній країні. В готелі нікого не залишилось. Як гадаєш, після припинення фінансування, чи перебували СМІ тут довше, ніж час, потрібний на пакування свого дорогоцінного обладнання?

Нас кинули.

Кинули з перекрученим розумом.

На мене зійшов дивний спокій. Я пройшов довгий шлях, щоб досягти цієї точки, і тепер справді відчував полегшення. Гоа і Зема були для мене ніщо. Порожні гасла, які білі люди та їхні маріонетки, подібні до товстухи, нескінченно декламували – тепер настав час для мене втілити їх моєю плоттю та кров'ю. Я знав, що так і має бути.

Я висмикнув мачете Езгвая зі стіни. Воно так міцно застрягло, що мені довелося прикласти значних зусиль. Я навіть подумав, що вивихну плече.

Настав час для мене робити те, що я мав, перш, ніж я покину місто. Труп цієї товстухи буде маяком, який символізуватиме початок моєї боротьби. Я більше не думав у термінах війни, яка для мене так і не закінчилася. Швидше, я зрозумів, що всі події до цього моменту були усього лише репетицією для

справжнього майбутнього, яке чекає на мене. Якщо ви справді хочете назвати це моїм післявоєнним періодом, добре, але як на мене, війна була закінчена остаточно.

Я наблизився до гладкої сучки ззаду і опустив мачете їй на задню частину шиї. Її хребет мав бути захищений товстою шкірою, але я знав, що здатен розбити його одним ударом. Я міг ясно це бачити. Так, як бачив її товстий череп, що, самовдоволено посміхаючись, примостився на вершині хребта.

\*\*\*

Відтоді минуло три роки, і тепер ми, нарешті, готові повернутися до міста.

Попереду розкидані пучки світла; це світло людей, які займаються повсякденними справами. До нас доноситься запах життя. Місто здалеку – мов зоряне небо, що відбивається у великій водоймі. Ми проходимо повз близько двадцяти трупів урядових військ, що лежать на землі, і досягаємо вершини пагорба, оглядаючи нічний краєвид перед нами, вдихаючи запахи.

Я хочу, щоб люди того міста дізналися, що війна ще не скінчилася. Не для мене.

Війна не скінчилася. Бо я сам і є війною.

Важко буде переконати їх словами, тож я переконаю їх моїм АК-47. Упевнений, вони все зрозуміють.

Зрозуміють одразу перед тим, як кулі проб'ють їхні серця.

Мій розум не бачить відмінностей між Зема і Гоа. Теж саме стосується і більшості інших хлопців у нашому загоні. Упевнений, деякі з них були у ВФШ і робили багато жахливих речей з жінками і дітьми Зема. Але я пробачаю їх. Зрештою, вони теж вже не здатні бачити різницю між Гоа і Зема.

Наша армія вища за племінний лад, вища за раси. На відміну від союзу урядових військ, які половину часу лише підозрюють один одного. Ми не можемо сказати один одному, ми навіть не можемо знати, з якого племені наші товариші. Тож ми й не говоримо. Нам вдалося стати справжньою ватагою братів.

Бачте, я був не єдиний, хто зрозумів, що йому необхідно покинути місто після втрати здатності розрізняти Зема і Гоа. Деякі з нас об'єдналися, піклуючись один про одного, зуміли озброїтися і почали нападати на каравани і подорожуючих іноземців. Невдовзі ми стали достатньо сильними, щоб почати атакувати села, і ми завжди вітали їхніх дітей у наших рядах. Ми подорожували далеко, в глибини Шелмікедмусу, неухильно розширюючи свій вплив.

І тепер ми тут.

Я махаю моїм товаришам, моїм друзям позаду. Навіть у темряві я можу сказати, що всі вони посміхаються.

Ми насуваємося на Небесне місто. Нам лише треба вийти на широку дорогу, що приведе нас до міста, і потім ми, вигнані з раю, вбиватимемо всіх і все, що бачимо. Мешканців міста, які зробили нас тими, ким ми є зараз. Людей, які вигнали нас із раю. Білі люди тепер бояться нас. Вони давно покинули місто через порт. Жоден американський солдат і жодна машина не привітають нас.

Ми маршируємо.

Ми наступаємо.

Ми направляємося до сяючих вогників.

Запах життя, культури, миру.

Колись ми ждали цього для себе. Ждали відчайдушно, але не могли мати.

Ми більше не бажаємо. Ми знищимо все. І насолоджуватимемось руйнуванням.

Дехто затримується, іншим не терпиться. Кожен крокує у власному темпі. Гладкі, худі, високі, низькі – немає більше потреби морочитись, щоб іти в ногу.

Все, що нам потрібно зараз, – наші АК-47. Вони тут розкидані скрізь. Треба лише підняти один із них і довести світу, що ти той, хто ти є.

Ну ж бо. Підіймай його. Підіймай і вступай до наших лав.

Ми вже майже на місці. Ти з нами? Приготуйся до головної прогулянки усього свого життя.